

การศึกษาแนวคิดและหลักปฏิบัติอารยธรรมวิถีของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน

THE STUDY TECHINGS AND NOBLE PRACTICE OF FOUR RABBIS (KRU BA) IN LAMPHUN PROVINCE

ไพรินทร์ ณ วันนา*

Pairin na wanna

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวคิดและหลักปฏิบัติอารยธรรมวิถีของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์ คือ 1 เพื่อศึกษาแนวคิดตามหลักคำสอนของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน 2. เพื่อศึกษาหลักการปฏิบัติของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน 3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดหลักคำสอนและหลักปฏิบัติของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-dept Interview) แบบมีแนวคำถาม (Guideline) ไว้ล่วงหน้าอันจะทำให้ทราบถึงแนวคิด คำสอนและหลักปฏิบัติปฏิบัติของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีทั้งหมด 20 รูป/คน ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการวิเคราะห์เนื้อข้อมูลจากการศึกษา พบว่า สี่ครูบานั้นส่วนใหญ่แล้วจะเน้นคำสอนที่คล้ายกัน กล่าวคือ หลักศีล 5 หลักสังคหวัตถุ 4 พรหมวิหารธรรม 4 จึงได้ทราบหลักแนวคำสอนและหลักการปฏิบัติปฏิบัติของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน

คำสำคัญ: อารยวิถี, สี่ครูบา, แนวคำสอนหลักปฏิบัติ

ABSTRACT

Based on the qualitative research, the purposes of this study, “The Study of Teachings and Practices of the Four Rabbis in Lamphun Province”, aimed to investigate the doctrines and practices of four rabbis in Lamphun province, as well as to analyze the doctrines and practices of four rabbis in Lamphun province., in-depth interviews were conducted with 20 key informants. This study was based on the documentary research. The findings of the study revealed that the four rabbis including, the five precepts, the four precepts, the four principles of service, and the 4 sublime states of mind were mostly used in the four rabbis in Lamphun province.

Keywords: civilization, four kruba, core doctrine

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

บทนำ

สังคมไทย เป็นสังคมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานมายาวนาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตต่าง ๆ ล้วนได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น แบบแผนทางการปฏิบัติตนโดยส่วนใหญ่ของพุทธศาสนิกชนก็ล้วนได้รับแบบแผนมาจากผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบที่เรียกว่า พระสงฆ์ พระพุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในการให้การศึกษา เพราะการศึกษาของเราเริ่มต้นมาจากวัด และยังเป็นสถาบันที่ให้การช่วยเหลือต่อสังคมไทยตลอดมา โดยมีส่วนช่วยในการกล่อมเกลাজิตใจและลักษณะนิสัยของคนไทย พระสงฆ์และวัดก็ยังคงต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติอยู่ตลอดไป¹

พระสงฆ์ เป็นหมู่สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วเลื่อมใส สละเรือน ออกบวช ถือวัตรปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัยที่พระบรมศาสดาสั่งสอนและกำหนดไว้พระสงฆ์ จัดเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์ในพระรัตนตรัยหมายถึงเฉพาะพระอริยสงฆ์² พระสงฆ์คือผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบก่อนแล้วจึงสอนให้ผู้อื่นประพฤติดีประพฤติชอบตามอย่างบ้าง จัดเป็นบุคคลที่ควรบูชาของพุทธศาสนิกชน 3 พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ พระอริยสงฆ์และพระสมมติสงฆ์ ซึ่งพระสงฆ์ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นสมมติสงฆ์ คือพระสงฆ์โดยทั่วไป พระสงฆ์มีหน้าที่สำคัญในการเป็นกำลังเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กระจายไปในสารทิศต่างๆ การเผยแผ่ถือได้ว่าเป็นกิจหนึ่งที่พระสงฆ์จักต้องปฏิบัติ อันถือได้ว่าเป็นการสงเคราะห์หนึ่งเช่นกัน การสงเคราะห์ของพระสงฆ์สามารถทำได้หลากหลายช่องทาง ทั้งการเผยแผ่ธรรมะ การช่วยเหลือสังคม การสงเคราะห์ผู้อื่น เป็นต้น การสังคมสงเคราะห์ในมุมมองของพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าทรงมุ่งให้การสังคมสงเคราะห์แก่บุคคลและสังคมให้อยู่รอด โดยไม่ใช่ให้อยู่รอดเฉพาะทางด้านร่างกายเท่านั้น แต่เป้าหมายสูงสุดของการสังคมสงเคราะห์ทางพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่การให้อยู่รอดทางด้านจิตภาพหรือด้านจิตใจเป็นเป้าหมายสูงสุด ผ่านการให้ธรรมะเป็นทาน กล่าวคือทรงมีพุทธประสงค์ว่า ให้ผู้รับการสังคมสงเคราะห์ได้ช่วยเหลือตนเอง โดยมีวิถีชีวิตที่สามารถแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ หรือมีจิตวิญญาณที่สามารถก้าวข้ามไปจากความทุกข์ คือ ความเกิด แก่ เจ็บ ตายในสังสารวัฏ ซึ่งพุทธประสงค์ข้อนี้พระพุทธรูปทรงเน้นย้ำและให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ด้วยทรงเห็นว่าเป็นงานสังคมสงเคราะห์ขั้นสูงสุด³ งานด้านสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์จึงเป็นภาระงานที่ถือได้ว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญที่ทั้งพระสังฆาธิการและพระสงฆ์โดยทั่วไปจะต้องยึดถือปฏิบัติ อันได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่ และด้านการสาธารณสงเคราะห์⁴ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการสงเคราะห์ของพระสงฆ์นั้นเป็นภาระสำคัญที่จักต้องยึดถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอนอกเหนือจากการศึกษาพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้อื่นทั้งวัด บ้าน โรงเรียน สถานที่ราชการสำคัญ หรือแม้กระทั่งโรงพยาบาล ที่มักพบเห็นพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียง

¹สมศักดิ์ บุญญะ, พระสงฆ์กับการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547), หน้า 23.

²ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2548), หน้า 496.

³พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, มงคลชีวิต ฉบับทางก้าวหน้า, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด, 2558), หน้า 28.

⁴พระครูปริยัติธรรมวงศ์, ดร., “พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นนักสังคมสงเคราะห์”, ใน พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559), หน้า 115.

⁵กองพุทธสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, “การพัฒนามาตรฐานวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน”, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554), หน้า 4.

ได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำการสงเคราะห์ต่างๆ เหล่านั้น ทั้งในอดีตและปัจจุบันโดยเฉพาะในสังคมภาคเหนือตอนบนที่ปรากฏมีพระสงฆ์ที่เป็นแกนนำสำคัญในการเป็นนักสังคมสงเคราะห์ดังกล่าวจนกลายเป็นวิถีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน อันเป็นแนวทางในการสงเคราะห์แบบบูรณาการ การมีส่วนร่วมทั้งพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั่วไปที่ต่างก็มีส่วนร่วมสำคัญในการเสริมสร้างการสังคมสงเคราะห์นี้ให้เกิดขึ้นจนกลายเป็นอารยธรรมวิถี

อารยธรรมวิถี เป็นการผสมผสานระหว่างความเป็นอารยทางธรรมและวิถีแห่งการปฏิบัติของพระสงฆ์ในล้านนา โดยศัพทแล้ว อารยธรรม หมายถึง ความเจริญด้วยขนบธรรมเนียมอันดี⁶ ธรรมอันดีงาม⁷ อารยธรรมในทางโลกเป็นอารยธรรมที่ได้รับการสั่งสมมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นพัฒนาการทางสังคมที่มีอิทธิพลทั้งประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต วิถีสังคม ส่วนอารยธรรมในทางธรรมนั้นเป็นอารยธรรมที่เป็นการประพฤติปฏิบัติธรรมอันเป็นวิถีปฏิบัติที่สืบทอดกันมา อารยธรรมวิถีจึงเป็นรูปแบบหรือแนวทางในการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ ซึ่งมีทั้งการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและการสังคมสงเคราะห์ต่างๆ ควบคู่กันไป ซึ่งส่วนใหญ่พระสงฆ์ที่มีวัตรปฏิบัติในรูปแบบลักษณะนี้จะถูกนิยามว่า “ครูบา” ครูบา หมายถึง คำใช้เรียกพระเถระผู้เป็นที่เคารพนับถือ ซึ่งมักจะมียายุ 50 ปีขึ้นไป⁸ ตำแหน่งครูบาเป็นชื่อปรากฏในทำเนียบของอาณาจักรล้านนาโบราณ เริ่มตั้งแต่ สาธุ สิทธิ ครูบาสวามี สมเด็จ และอาชญาธรรม ครูบานิยมเรียกพระเถระที่เคร่งครัดธรรมและมีอายุพรรษา บางครั้งเรียกพระภิกษุหนุ่มที่ประชาชนนับถือว่า ครูบา ก็มีแล้วแต่ความนิยมของสาธุชน⁹ ครูบาในอดีตนั้นเป็นพระสงฆ์ที่เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มีศีลอันงดงามไม่ต่างพร้อย มีจริยาวัตรเป็นที่เคารพแก่คนทั่วไป และที่สำคัญคือเป็นพระนักพัฒนาและพระนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งพระสงฆ์ในล้านนามีชื่อเสียงในด้านนี้ที่สำคัญได้แก่ ครูบาศรีวิชัย ครูบาขาวปี ครูบาพรหมา และครูบาวงศ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสี่ครูบาที่มีชื่อเสียงและผลงานเป็นที่ปรากฏและได้รับการยอมรับนับถือทั้งคนในพื้นที่และบุคคลโดยทั่วไปมาจนถึงปัจจุบัน วิถีแห่งการปฏิบัติของทั้งสี่ครูบานั้นเป็นวิถีธรรมที่ถือได้ว่าเป็นแบบอย่างด้านการสังคมสงเคราะห์ กล่าวคือ การช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ ที่ปรากฏเป็นผลงานเด่นชัดคือการก่อสร้างและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยทั้งสี่ครูบานี้ต่างมีแนววัตรปฏิบัติที่มีความสอดคล้องกัน โดยได้เป็นครูอาจารย์และศิษย์ต่อกัน วัตรปฏิบัติของทั้งสี่ครูบาดังกล่าวถือได้ว่าเป็นอารยธรรมวิถีที่ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจนมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะครูบาศรีวิชัยที่เป็นบุคคลสำคัญของล้านนาที่มีบทบาทอย่างมาก จนเรียกได้ว่าเป็น “ตนบุญ” ซึ่งบทบาทของท่านได้ปฏิบัติตนบำเพ็ญเพียรภาวนาสิกขาวิสัย ตามรอยพระบรมศาสดาด้วยข้อวัตรปฏิบัติเสริมบุคลิกภาพด้วยความน่าเลื่อมใส อันเป็นลักษณะพิเศษที่เรียกว่า “ตนบุญ” ด้วยจริยาวัตรอันเคร่งครัดที่ปรากฏให้บุคคลที่ได้พบเห็นมีความศรัทธา นับถือเป็นความสันโดษเคร่งในการรักษาศีลวินัย จึงเป็นที่เคารพศรัทธาและยกย่องว่าเป็นนักบุญแห่งล้านนา¹⁰ ผลงานต่างๆ ที่ท่านได้สร้าง

⁶ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), 2556), หน้า 1409.

⁷พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, 2551), หน้า 547.

⁸ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554, หน้า 235.

⁹ภิกษุอนันท์ พุทธธัมโม, มหิศจารย์พระครูบาเจ้าศรีวิชัย, คำนิยม ศาสตราจารย์เกียรติคุณ มณี พะยอมยงค์, พิมพ์ครั้งที่ 8, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์นันทพันธ์, 2554), หน้า 38.

¹⁰พระสมชาย ธมฺมสโร(พรหมมา), “ศึกษาบทบาทพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย ในฐานะนักบุญล้านนา กรณีศึกษาการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในล้านนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555), บทคัดย่อ.

นับได้ว่าเป็นคุณูปการยิ่งต่อทั้งพระพุทธศาสนาและสังคมโดยทั่วไป และที่สำคัญ ความเป็นอารยธรรมวิถีนี้นี้ได้ส่งผลกระทบต่อเพศสภาพทางสมณเพศของครูบาบางรูปที่ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตนดังกล่าวจนเกิดเป็นคดีความและได้รับการโจษขานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เช่น กรณีครูบาศรีวิชัย และครูบาขาวปี เป็นต้น ซึ่งทำให้ความเป็นอารยธรรมวิถีของสี่ครูบาเป็นที่น่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิดและหลักปฏิบัติอารยธรรมวิถีของ สี่ครูบาในจังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นการศึกษาถึงแนวคิดและหลักปฏิบัติอันถือได้ว่าเป็นอารยธรรมวิถีของสี่ครูบาที่มีชื่อเสียงในจังหวัดลำพูน เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาเป็นแบบแผนและแนวทางในการพัฒนาสังคม และการพัฒนาตนเองของพระสงฆ์ในจังหวัดลำพูน เพื่อให้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการส่งเสริมแบบอย่างของวัตรปฏิบัติที่ดีงามของพระสงฆ์ต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดตามหลักคำสอนของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาหลักการปฏิบัติของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน
3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดหลักคำสอนและหลักปฏิบัติของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยมุ่งศึกษาการศึกษาแนวคิดและหลักปฏิบัติอารยธรรมวิถีของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน โดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านแนวคิดและคำสอนอารยวิถีสี่ครูบา

จากการศึกษาพบว่า สี่ครูบาในส่วนใหญ่นั้นจะเน้นคำสอนที่คล้ายกัน กล่าวคือ หลักศีลห้า หลักสังคหวัตถุ 4 พรหมวิหารธรรม 4 เป็นแนวทางอบรมสั่งสอนควบคู่ไปกับการในการปฏิบัติ ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นตั้ง เข้มทิศ นำทางชีวิตสู่ความเจริญ อันเป็นแนวทางในการสั่งสอนและปฏิบัติของสี่ครูบา

การสอนโดยใช้หลักศีล 5 พรหมวิหาร 4 มีรายละเอียดดังนี้

1. หลักศีล 5

หลักศีล 5 คือ ศีลพื้นฐานที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ชาวพุทธทุกคนยึดถือปฏิบัติเป็นหลักของชีวิต ซึ่งชาวกะเหรี่ยงหลังจากที่ได้รับฟังการบรรยายธรรมะของครูบาชียะวงศาพัฒนา จึงได้เปลี่ยนแนวคิดและวิถีการดำรงชีวิต ด้วยหลักปฏิบัติ 5 ข้อ

ศีลข้อที่ 1 ปาณาติปาตา หมายถึง ชาวกะเหรี่ยง หลังจากเลิกนับถือเรื่องผี ไม่มีการฆ่าสัตว์ เพื่อใช้เป็นเครื่องสังเวยเช่นไหว้ ได้ละเว้นจากการฆ่าชีวิตสัตว์ทุกชนิด โดยการปรับตัวกลับใจมาเจริญภาวนา รักษาศีล กินเจหรืออาหารมังสวิรัต แทนการกินและล่าเนื้อสัตว์

ศีลข้อที่ 2 อทินนาทานาเวรมณี หมายถึง เมื่อทุกคนปฏิบัติ เลิกเสพของมีนเมาละเว้นจากการฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการประพฤตินอกงาม ได้แล้ว ชุมชนบ้านห้วยต้มจะไม่มียาไม้มขี้เมา ไม่มีการลักทรัพย์ ในชุมชนบ้านห้วยต้ม

ศีลข้อที่ 3 กาเมสุมิสัจจาจาราเวรมณี หมายถึง การแสดงออกด้านการครองเรือน หญิงที่ยังไม่แต่งงานจะแต่งกายโดยการสวมเสื้อชุดยาวลวด ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะใส่เสื้อผ้าสองท่อนและบางเผ่าจะมีรอยสักที่เป็นสัญลักษณ์วงกลมที่ข้อเท้า แสดงว่าผู้หญิงคนนั้นแต่งงานมีคู่ครองแล้วชายหนุ่มไม่ควรไปข้องเกี่ยว จึงเป็นการงดเว้นจากการประพฤติดีกในกาม ละเว้นการประพฤติดีกผูกมัดเมียคนอื่น

ศีลข้อที่ 4 มุสาวาทาเวรมณี หมายถึง คนในชุมชนบ้านห้วยตม จะให้ความไว้วางใจกันจึงมีการไม่โกหกกัน เป็นการละเว้นจากการพูดปดตบเท็จ พูดจาโกหก พูดไม่อยู่กับร่องกับรอย

ศีลข้อที่ 5 สุราเมรัยมัชชะมาทัตถานาเวรมณี หมายถึง การเลิก การละเว้นจากการดื่มสุราเมรัยและเครื่องดองของมีนเมาทุกชนิด เช่น ขอนี้ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา เน้นย้ำว่ามีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นสาเหตุของปัญหา เมื่อสติถูกทำลาย จะนำพามาซึ่งความหายนะ ความสูญเสีย ดังนั้น ชาวบ้านในชุมชนจึงปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดไม่ยุ่งเกี่ยวกับของมีนเมา

2. หลักพรหมวิหาร 4

หลักธรรมพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เจกเช่น พรหม เป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ที่ผู้ปกครอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่

1) **เมตตา** คือ ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ท่านเป็นผู้มีพรหมวิหารสี่ หลวงพ่อมีความเมตตา กรุณาและพรหมวิหารสี่มาแต่เยาว์วัยอย่างหาที่เปรียบมิได้ ท่านเป็นผู้มีความเมตตาต่อสรรพสิ่งในโลก มีความรักใคร่ สอนสอนผู้นำชุมชน ให้ธรรมะแก่ชาวกะเหรี่ยงด้วยความเมตตา ปราบปรามดื้ออยากให้ชุมชนบ้านห้วยตมมีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์โลกทั่วหน้า

2) **กรุณา** คือ ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ท่านเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน คิดถึงผู้อื่นก่อนเสมอ มีความสงสาร อยากคิดช่วยให้ชาวบ้านพ้นทุกข์ ท่านจึงได้เล่านิทาน ให้ชาวกะเหรี่ยงได้ฟังเพื่อใช้ประกอบในการพิจารณาและพัฒนาด้านความคิดและวิถีชีวิตของชุมชน ท่านใฝ่ในอันจะปลดปล่อยบ่วงบาปความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ ท่านจึงมีแนวคิดที่จะช่วยปลดปล่อยความทุกข์ให้ชาวบ้านในชุมชนห้วยตมเป็นสุข

3) **มุทิตา** คือ ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา มีความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไปเป็นสิ่งที่ นั้นได้ตั้งมั่นในการทำความดี และชุมชนเองยินดีช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนในบ้านห้วยตม อย่างแท้จริง

4) **อุเบกขา** คือ ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ท่านมีความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง เช่น ในการเลือกผู้นำเพื่อพัฒนาชุมชน ท่านไม่เข้าข้างใคร แต่จะชี้แนะให้ชุมชนรู้จักการพิจารณา การเลือกผู้นำชุมชน ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขาได้รับผลชดเชยได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรักรับผิดชอบของตน เช่น การเผยแผ่ธรรมะ ท่านจะวางตนเป็นกลาง ไม่โจมตีใครความส่ำรวมในศีล หรือข้อปฏิบัติอยู่ในกรอบกติกา วินัย ไม่กล่าวร้ายศาสนาอื่น

3. หลักสังคหะวัตถุ 4

สังคหวัตถุ 4 หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ซึ่งหลักธรรมในข้อนี้ครูบาศรีวิชัยจะเน้น ท่านจะสอนให้คน

รักและสามัคคีกันเป็นอย่างมาก ซึ่งจะเห็นจากที่ท่านได้สร้างทางขึ้นดอยสุเทพมีผู้คนจากหลายองค์การเข้ามาช่วยเหลือท่านอย่างพร้อมเพรียง แสดงถึงมีความกลมเกลียวกัน ดังคุณธรรมสังคหวัตถุ 4 ประการ ได้แก่

1) ทาน คือ การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว ให้ประกอบอาชีพที่รู้จักการให้ทานหรือการสร้างทานบารมี คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เราควรคำนึงอยู่เสมอว่า ทรัพย์สินสิ่งของที่เรารักษาได้ มิใช่สิ่งจริงยั่งยืน เมื่อเราสิ้นชีวิตไปแล้วก็ไม่สามารถจะนำติดตัวเอาไปได้

2) ปิยวาจา คือ ชุมชนบ้านห้วยตม การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะสำหรับกาลเทศะ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการพูดเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น วิธีการที่จะพูดให้เป็นปิยวาจานั้น จะต้องพูดโดยยึดถือหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

เว้นจากการพูดเท็จ

เว้นจากการพูดส่อเสียด

เว้นจากการพูดคำหยาบ

เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

3) อตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤตินในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เช่น คุรุบาตรวิชัยได้พัฒนา สร้างวัดมากมาย

4) สمانัตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ เช่น ตัวท่านเองได้ทำตนให้เป็นตัวอย่างในทางปฏิบัติเสมอมา สื่อถึงการปฏิบัติตนของคนเรา ต้องมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

2. ด้านปฏิบัติปฏิบัติของอารยวิถีสี่คุรุบา

ทั้งสี่คุรุบาท่านได้มุ่งทั้งการสอนและหลักการปฏิบัติตนเป็นเยี่ยงอย่างที่น่าเคารพ ทั้งสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ทั้งด้านวิปัสสนากรรมฐาน สมถกรรมฐาน เพื่อเป็นอุบายให้เกิดปัญญา และการกำจัดกิเลสในใจตนให้หมดสิ้นไปเพื่อความสงบสุขทางใจ เช่น คุรุบาพรหมพรหมจักโก ตั้งสำนักปฏิบัติธรรม คุรุบาวงศ์ษาพัฒนา คุรุบาอภิชาตวปี มีลูกศิษย์มากมายที่มาปฏิบัติธรรม จึงนับได้ว่า คุรุบาทั้งสามท่านนั้นได้เจริญรอยตามคุรุบาเจ้าศรีวิชัยได้เป็นอารยวิถีมาก่อนแล้ว ซึ่งก็เป็นไปตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสสอนมาครั้งพุทธกาล แนวทางปฏิบัติปฏิบัติของอารยวิถีสี่คุรุบา ดังกล่าวนี้นี้จึงเป็นแบบอย่างที่ดีงาม ที่เหล่าชาวพุทธ ได้เจริญรอยตามมาเป็นเวลาช้านาน เพื่อพัฒนาจิตใจตนเอง สังคม ให้สงบสุข ร่มเย็นนั่นเอง

อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวคิดและหลักปฏิบัติตามอารยวิถีของสี่คุรุบา ในจังหวัดลำพูนทำให้เกิดการอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ว่า ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาเพื่อทราบแนวคิด และหลักปฏิบัติปฏิบัติของสี่คุรุบา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักศีล 5 หลักพรหมวิหาร 4 หลักสังคหะวัตถุ 4 หลักวิปัสสนากรรมฐาน ความเสียสละ เป็นต้น ซึ่งจะเป็นทฤษฎีนำสู่การปฏิบัติตามอารยวิถีสี่คุรุบาเพื่อพัฒนาตน สังคมองค์กรต่างๆสืบไป

1. คุณค่าทางแนวคิดและหลักปฏิบัติปฏิบัติของวิถีครูบา ในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาในจิตใจ และสังคมชุมชน

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวคิดและหลักปฏิบัติอารยธรรมวิถีของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูนทำให้เกิดการอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ว่า คุณค่าเชิงจริยธรรมของอารยวิถีสี่ครูบา หมายถึงหลักคำสอนหรือแนวคิดและปฏิบัติที่สี่ครูบา ได้แก่ ครูบาศรีวิชัย ครูบาภิชัยขาวปี ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ครูบพรหมมา ได้ปฏิบัติโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการเผยแผ่ธรรม ควบคู่กับการพัฒนาจิตใจของผู้คนในสังคมลำพูน และล้าหน้าให้เกิดความเจริญทั้งทางด้านความคิด สติปัญญา และการดำรงชีวิต ที่มีหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นตั้ง เข้มทิศ นำทางชีวิตสู่ความเจริญ ที่ยั่งยืนเป็นคุณค่าเชิงจริยธรรม ที่ปรากฏในคำสอนของพระพุทธศาสนา ได้แก่ พรหมวิหาร 4 ศีล 5 สังคหะวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 ความเชื่อ ความศรัทธา ความเสียสละ ข้อกำหนดการอยู่ร่วมกันของคนลำพูน และล้าหน้าเพื่อให้เกิดการพัฒนา ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัย ของพระสมชาย ธมฺมสโร (พรหมมา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย ในฐานะนักบุญล้าหน้า กรณีศึกษาการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในล้าหน้า” ผลการวิจัยพบว่า พระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย ท่านมีปฏิบาทบ่งบอกปณิธานในการอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา และถือนั่นอยู่ในวิถีแห่งธรรมอย่างแน่วแน่มั่นคง นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2444 ได้สร้างศรัทธาจากธรรมะปฏิบัติของท่าน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธบริษัทและพระเถระทั่วไป ด้วยความมั่นคงในการบำเพ็ญสมณะวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาทั่วไปในหมู่ชาวล้านนา กอปรกับช่วงเวลาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2442 เป็นต้นมา ได้มีการยกเลิกหัวเมืองประเทศราชล้าหน้า เพื่อรวมเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรสยาม ย่อมเป็นที่เข้าใจว่าพุทธศาสนาคือเครื่องฟื้นฟูจิตใจของชาวล้านนากำลังเสียขวัญ กำลังใจ ดูเหมือนว่าในยามนั้นพระครูบาศรีวิชัยจะเป็นศูนย์รวมความเลื่อมใสศรัทธาของล้าหน้าเอาไว้ได้ ดังปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจนจากจำนวนวัดกว่าหนึ่งร้อยแห่งที่ได้รับการบูรณะในช่วงเวลานั้นเรื่อยมาจนถึงปีพุทธศักราช 2477

โสภา ชนะมูล¹¹ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ครูบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้าหน้า พ.ศ.2421– 2481 ผลการวิจัยพบว่า พระครูบาศรีวิชัย ตนบุญหรือนักบุญในล้าหน้า ในทางพระพุทธศาสนาเกิดจากความเชื่อว่าพระพุทธศาสนาเสื่อมลงในรอบ 5,00 ปี ดังนั้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าวจะปรากฏ “ตนบุญ” ขึ้น เพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนา “ตนบุญ” ในที่นี้จึงหมายถึงพระสงฆ์ที่มีบุคลิกลักษณะพิเศษ เช่น เป็นบรรพชิตที่เคร่งครัดในศีลจริยวัตร ก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่สาธุชนทั้งหลาย ฉะนั้น จะพบว่าจารีตความเชื่อเหล่านี้ยังคงสืบเนื่องอยู่ในสังคมล้าหน้าเพื่อเป็นการส่งเสริมแนวคิดการหลักคำสอนและหลักปฏิบัติ แก่คณะสงฆ์รวมถึงพุทธศาสนิกชน หรือหน่วยงานองค์กรต่าง ได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาปฏิบัติสืบไป

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวคิดและหลักปฏิบัติอารยธรรมวิถีของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นเชิงบูรณาการ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ได้ดังต่อไปนี้

¹¹โสภา ชนะมูล” ครูบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้าหน้า พ.ศ. 2421– 2481

1. ข้อเสนอแนะเชิงบูรณาการ

1) การบูรณาการแนวคิด และหลักปฏิบัติเพื่อนำสู่การส่งเสริมการพัฒนาส่วนบุคคล เป็นการฝึกอบรม อันเป็นกระบวนการในการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ ให้กับบุคคล เพื่อให้เขาเหล่านั้นกลับมาพัฒนาองค์กรต่อไป

2) การบูรณาการแนวคิด และหลักปฏิบัติการส่งเสริมการพัฒนาทางการศึกษาอบรม คุณธรรม ในสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เป็นองค์กรเชิงพุทธตามอารยวิถีศีลธรรมา

3) การบูรณาการพัฒนาศูนย์ชุมชนให้เข้มแข็ง ควรส่งเสริมการพัฒนาทางการปกครอง เป็นการใช้อำนาจอธิปไตยตามหลักธรรมาภิบาลในแนวอารยวิถี เพื่อเป็นอัตลักษณ์ และความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนขององค์กรสืบไป

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาแนวคำสอนของศีลธรรมาเพื่อนำไปเป็นรูปแบบหรือหลักสูตรการเผยแผ่ต่อหน่วยงานต่างๆ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาตามอารยวิถีของศีลธรรมาให้กว้างไกล

2) ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการนำแนวทางการปฏิบัติปฏิบัติปฏิบัติของศีลธรรมาเผยแผ่ให้เป็นแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมให้มากขึ้นในอนาคต ภาคส่วนอย่างแท้จริง

3) ควรศึกษาถึงการนำหลักคำสอนและหลักปฏิบัติปฏิบัติปฏิบัติของศีลธรรมาไปเผยแผ่ให้กว้างขวางต่อไป เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตามของสังคม หรือภูมิภาคอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

กองพุทธสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554.

พระครูปริยัติธรรมวงศ์, ดร., “พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นนักสังคมสงเคราะห์”, ใน พระพุทธศาสนา กับ สังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559.

พระสมชาย ฐมฺมสาโร(พรหมมา). “ศึกษาบทบาทพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย ในฐานะนักบุญล้านนา กรณีศึกษาการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในล้านนา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, 2551.

ภิกษุอาณันท์ พุทธธมฺโม. มหัตตจริยพระครูบาเจ้าศรีวิชัย. พิมพ์ครั้งที่ 8. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์นันทพันธ์, 2554.

สมศักดิ์ บุญปู. พระสงฆ์กับการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547.

โสภา ชนะมูล “ครูบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา พ.ศ. 2421– 2481

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากล อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**.
 กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, 2548.
- _____. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พ
 รินท์ จำกัด (มหาชน), 2556.
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. **มงคลชีวิต ฉบับทางก้าวหน้า**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์
 (1977) จำกัด, 2558.